

Інклюзивне навчання - важлива частина НУШ

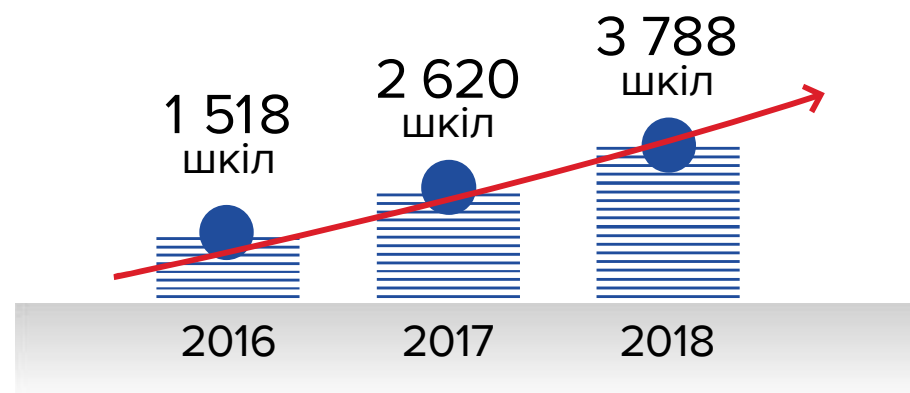
Результати онлайн-опитування

Контекст

Динаміка розвитку інклюзивної освіти в Україні

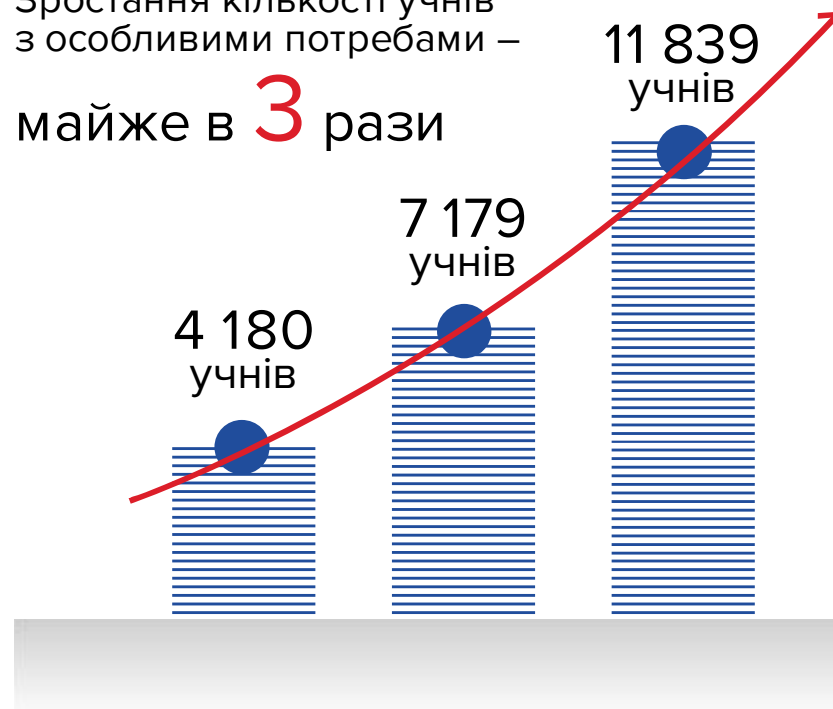
Збільшення кількості закладів ЗСО
з інклюзивними класами –

в **2,5** рази

Зростання кількості учнів
з особливими потребами –

майже в **3** рази

Згідно з Законом “Про освіту”, форму навчання дитини обирають батьки.

Висновки інклюзивно-ресурсних центрів та різних фахівців мають лише рекомендаційний характер.

Кількість учнів з ООП у загальноосвітніх школах за останній рік збільшилась

Контекст

Також варто відзначити, що вже другий рік поспіль на впровадження інклюзивної форми навчання держава виділяє значні кошти:

2018 рік – 460 млн

2019 рік – 504 млн

Та незважаючи на те, що процес став доступним як з правового, так і з фінансового боку, виникло безліч проблемних питань та ситуацій. Серед них ми виділяємо:

- практичні труднощі в реалізації дитини з ООП права на освіту (батьки все ще отримують неофіційні, але негативні відповіді від шкіл);
- відсутність кваліфікації для роботи з дітьми з ООП серед працівників школи;
- нерозуміння та спротив з боку батьків усіх інших дітей у класі.

Мета та завдання

Онлайн-опитування мало на меті виявити ключові потреби та проблеми в реалізації інклюзивного навчання

- у вчителів та управлінців,
- батьків дітей з ООП
- та батьків дітей усього класу.

Опитування було розділено на 3 блоки відповідно до переліченої вище цільової аудиторії: важливо зрозуміти, з якими питаннями та проблемами стикаються представники цих груп.

Загалом через гугл-форму, розміщену на сайті “Нова українська школа”, вдалось отримати **52 відповіді**.

З них :

- вчителі, асистенти вчителів та інші управлінці – **38 осіб**
- батьки дітей з ООП – **6 осіб**
- батьки, зацікавлені темою інклюзії - **8 осіб**

Профіль дослідження

Опитування проводилось з 14.01.2019 до 05.02.2019

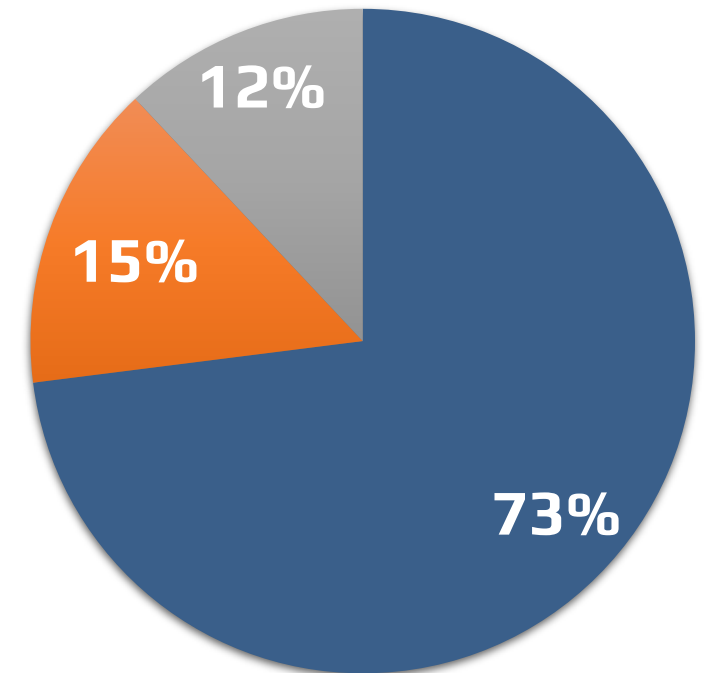
Група №1. Вчителі та управлінці

Група №2. Батьки дітей з ООП

Група №3. Батьки, яких цікавить тема

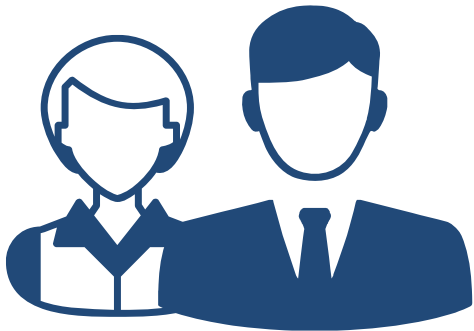
Хоча вибірка не є репрезентативною, ми вважаємо позитивним показником цікавість до опитування та до теми інклюзивної освіти.

Загалом у дослідженні взяли участь респонденти з 16 областей України. У групі «Вчителі та управлінці» найактивнішими були Львівська та Дніпропетровська області, які вже мають чималий досвід в реалізації інклюзивних проектів як у школі, так і за її межами.

- Вчитель, асистент вчителя, психолог, директор школи, управлінець іншого рівня, тощо
- Батьки, яких цікавить тема інклюзивного навчання
- Батьки дитини з особливими освітніми потребами

Ключові питання дослідження (за групами респондентів):

Група №1. Для вчителів та управлінців:

- чи є у вас досвід організації інклюзивного навчання (в закладі освіти, де працює респондент);
- чи маєте відповідну освіту для роботи з дітьми з ООП;
- запитання на виявлення рівня толерантності;
- запитання на виявлення інтересу до теми інклюзії.

Ключові питання дослідження (за групами респондентів):

Група №2. Батьки дітей з ООП

- вік дітей (для визначення потреб початкової чи середньої школи, адже система навчання абсолютно різна);
- чи були/є труднощі з оформленням інклюзії;
- знання своїх прав (та прав своєї дитини) щодо інклюзивної форми навчання;
- запитання на виявлення рівня психологічної напруги (чи виникають конфлікти у школі з батьками інших дітей, персоналом школи).

Ключові питання дослідження (за групами респондентів):

Група №3. Батьки, яких цікавить тема інклюзії

- чи є у вашій школі інклюзивна форма навчання;
- вік дітей «на інклюзії»;
- запитання на виявлення рівня толерантності, інтересу до теми.

Результати опитування

Група №1. Вчителі та управлінці.

У межах цієї групи респондентів аудиторія розподілилась таким чином:

- **39%** - психологи методисти та асистенти вчителів;
- **24%** - вчителі державних та приватних шкіл;
- **21%** - директори та їх заступники;
- **16%** - управлінці різних освітніх установ;

Можемо зробити висновок, що найактивнішою є група респондентів, які безпосередньо працюють з дітьми з ООП, тобто освітяни-практики.

Основною групою запитань для вчителів (психологів, асистентів вчителів) були запитання на визначення рівня толерантності. Адже саме вчителі впливають на формування думки людей про дітей з ООП. Респондентам потрібно було за 5-бальною шкалою охарактеризувати своє ставлення до різних тверджень, пов'язаних з навчанням дітей з ООП. На наш погляд, показовими є такі:

Хоча **84% респондентів групи мають досвід** організації інклюзивного процесу та **освіту** в цій галузі, актуальність теми не вичерпується. За результатами опитування, **89% дуже зацікавлені темою інклюзії, 11% - скоріше цікавляться.**

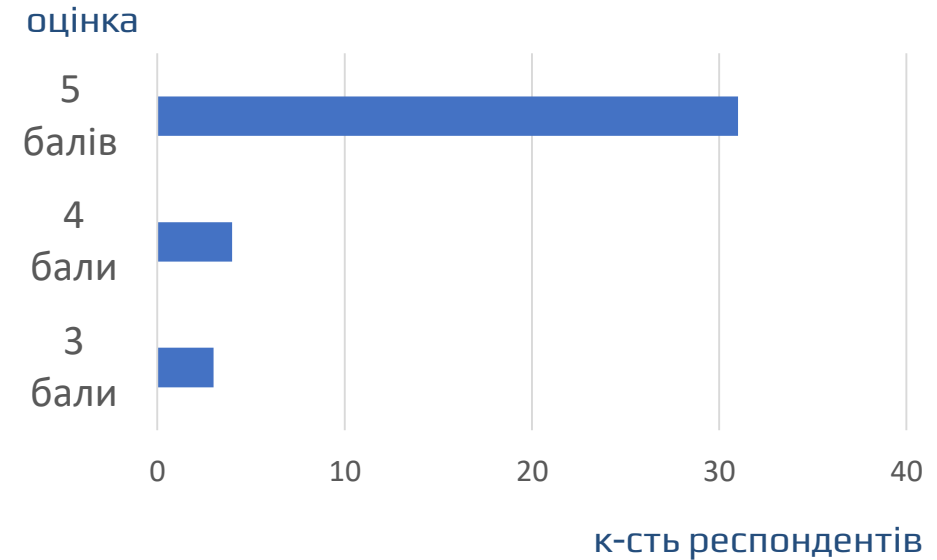
Результати опитування

1. Інклюзивне навчання є важливою частиною НУШ.
погоджуються з твердженням - 31 особа
меншу оцінку поставили 4 особи.

3 особи вибрали варіант "в роздумах", - відповідно поставили "3" бали за твердження. Відповіді респондентів свідчать про актуальність теми та переконання в її важливості для сучасної школи.

2. Зараз у школи є пріоритетніші завдання, ніж інклюзія.
Трохи більше половини опитаних **(52%) незгодні з даним твердженням.**

3. Наше суспільство не готове до реалізації інклюзивного навчання в школі.
47% опитаних вагаються з категоричними відповідями, тому **обрали** за 5-бальною шкалою «3» бали.

Результати опитування

На наш погляд, таке ранжування відповідей може свідчити про те, що попри фінансову та законодавчу забезпеченість, труднощі виникають насамперед у **практичній роботі** з дітьми з ООП. Тобто в досвіді, якого в більшості освітян або немає взагалі, або його неможливо застосувати через значну теоритизацію.

Ключовими потребами сегменту є:

1. Приклади вдалих практик, які вже були реалізовані та мають свою аналітичну та практичну бази.
2. Методики роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.
3. Робота з асистентом вчителя та асистентом дитини.

Результати опитування

Висновок: ми маємо школу, яка, за законодавством, не має права відмовити родині, в якій є дитина з особливими освітніми потребами. Школа може отримати фінансове забезпечення на купівлю необхідних матеріалів для навчання такої дитини та оплати корекційно-розвиткових послуг. Однак, педагогічні працівники цієї установи не володіють практичними методиками, необхідними для навчання та роботи з такою дитиною. Варто також звернути увагу на те, що актуальною є тема роботи (точніше співпраці) з асистентом вчителя чи асистентом дитини.

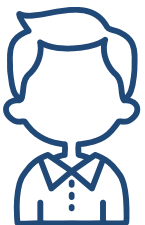
Аспекти саме командної роботи постійно займають другі позиції в рейтингу актуальних питань, однак з практики відомо, що саме продуктивною співпрацею можна компенсувати брак досвіду чи вмінь.

Результати опитування

Група №2. Батьки дітей з ООП.

Як і для попередньої групи респондентів, запитання були сформульовані так, аби виявити реальний стан впровадження інклюзії, а також те, які саме перешкоди виникають у батьків у організації цього процесу. Цікавим для нас було визначення потреб саме цієї аудиторії як рушійної сили процесу. Адже саме батьки вибирають форму навчання дитини та «зважуються» на оформлення інклюзивного навчання.

Дані свідчать, що темою інклюзивного навчання цікавляться насамперед батьки дітей дошкільного та молодшого шкільного віку:

6-8 років - 21%

8-10 років - 21%

10-12 років - 17%

Результати опитування

На наш погляд, це зумовлено активною розробкою та впровадженням МОН нормативних актів, які регулюють інклюзивні процеси саме для дітей зазначеного віку.

75% дітей опитаних батьків, навчаються в загальноосвітніх школах (різної форми власності). Цей показник свідчить про бажання батьків навчати свою дитину в колективі дітей з нормотиповим розвитком на противагу закладам спеціальної освіти. На наш погляд, саме це є показником поняття «інклюзії» - тобто «включення», а не «сегрегації» - тобто «відокремлення».

У більшості батьків не виникло проблем з оформленням інклюзії. Однак, варто звернути увагу, що кількість батьків, які ще не починали взаємодію зі школою та які вже розпочали і мали труднощі, - майже однакова. Це свідчить про те, що незважаючи на чітко прописані законодавчі норми, на практиці родини все ще стикаються з перешкодами під час оформлення дитини до школи. До нашого опитування не ввійшли уточнювальні запитання про причини труднощів. Вважаємо це актуальним запитанням для подальшого дослідження.

Результати опитування

Логічним продовженням, на нашу думку, стало запитання про орієнтування батьків у нормативно-правових документах з питань інклюзивної освіти.

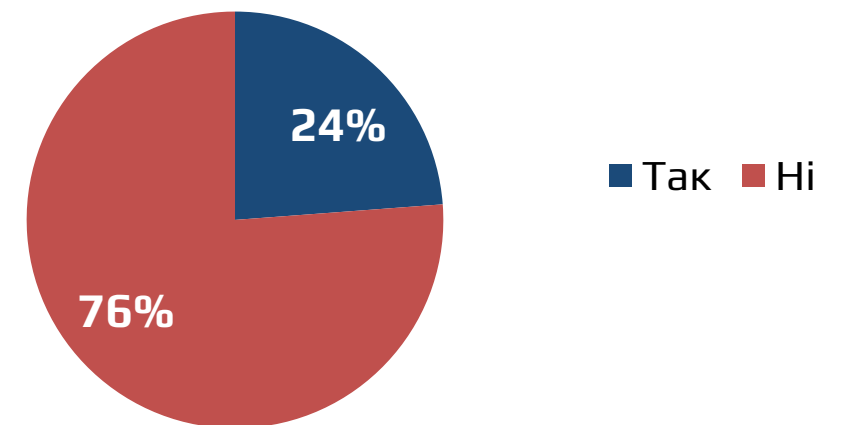
32% опитаних не впевнені щодо рівня своїх знань.

Це свідчить про:

- замалу розповсюдженість інформації та доступних джерел;
- про незрозумілість (важкість сприйняття) уже наявних документів.

Попри загальну думку про неприйняття дітьми з нормотиповим розвитком та їхніми батьками дітей з ООП, за результатами опитування, **76% респондентів не мають проблем з колективом класу.** На противагу запитанню про «конфлікти з колективом школи», де відсотки позитивних та негативних відповідей розподілились майже порівну.

Чи виникають у вас конфлікти/труднощі з колективом класу?

Результати опитування

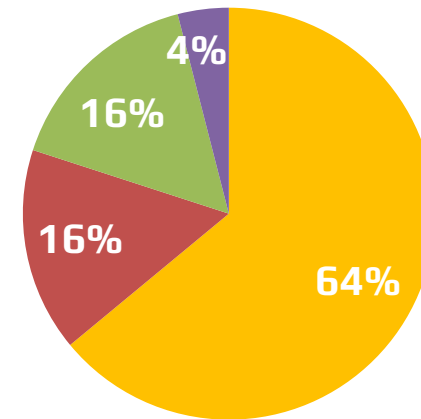
На нашу думку, це свідчить про те, що батьки дітей з ООП, так само як і батьки всіх інших дітей, на сьогодні мають труднощі з колективом школи.

На запитання про «**позитивний вплив навчання в загальноосвітній школі дітей з ООП**»

64% опитаних відповіли ствердно.

Дані підтверджують *всесвітню практику, що найефективнішим методом навчання є навчання "за допомогою однолітків"*. Саме таке навчання найкраще підходить для дітей з ООП в загальноосвітньому закладі.

Наскільки, на вашу думку, навчання дітей з ООП у загальноосвітній школі позитивно впливає на розвиток та її формування?

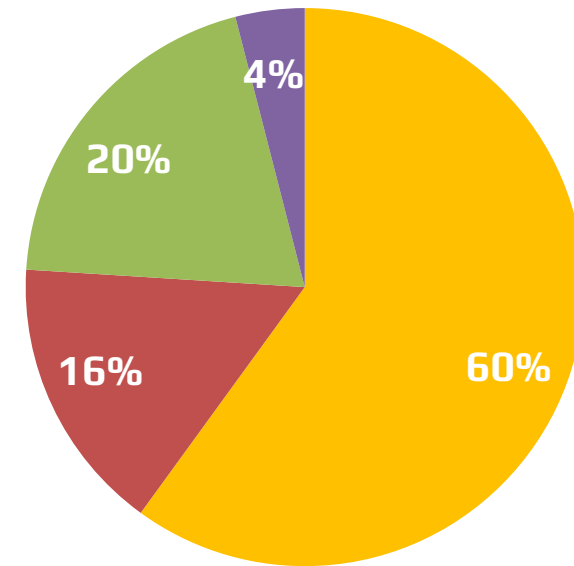

- дуже позитивно впливає
- скоріше позитивно впливає
- важко сказати
- скоріше негативно впливає
- дуже негативно

Результати опитування

Одним з основних міфів про інклюзію є думка про те, що перебування (та відповідно навчання) дитини з ООП у класі «шкодить іншим дітям» (перелік причин варіюється залежно від джерела). Тому для нас було важливо запитати респондентів, що вони думають з цього приводу. Хоча 60% батьків відповіли, що навчання дітей з ООП у школі позитивно впливає на розвиток толерантності та розуміння, варто звернути увагу на інші 40%, які або вагаються, або дають негативну відповідь. Це свідчить про недостатню роботу персоналу школи на тему толерантності та малу кількість заходів (робіт/активностей), які проводять у школі із залученням дітей з ООП.

Наскільки, на вашу думку, навчання дітей з особливими освітніми потребами в школі сприяє розвитку толерантності і взаєморозумінню серед інших учнів школи?

■ добре сприяє ■ скоріше сприяє
■ важко відповісти ■ погано сприяє

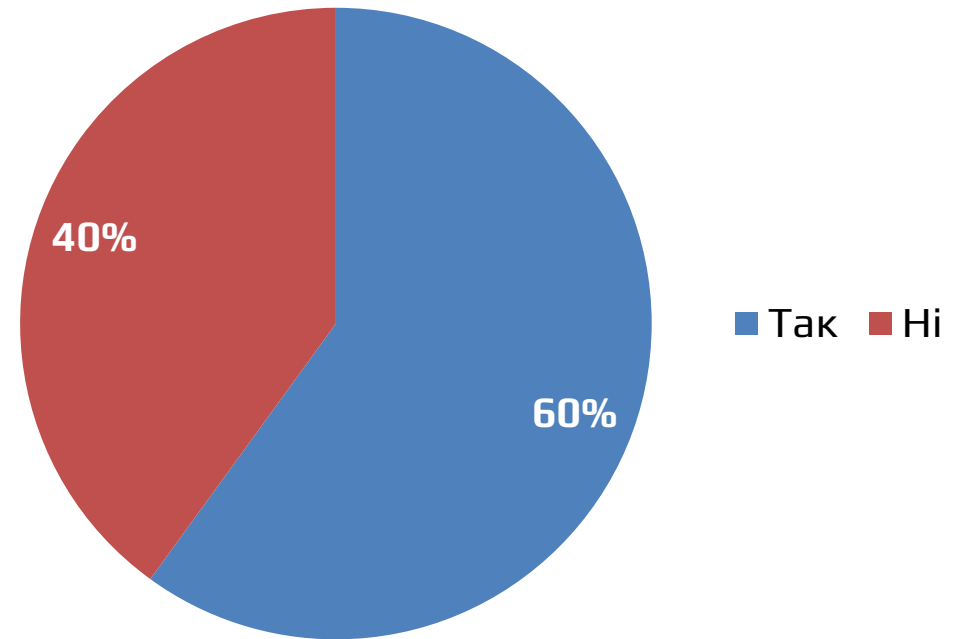
Результати опитування

60% опитаних батьків готові поділитись своїм досвідом назагал. Це свідчить про те, що приклади "успішної інклюзії" все-таки переважають.

Ключовими потребами групи є такі теми:

1. Найкращі практики з інклюзивного навчання.
2. Можливості державної підтримки інклюзії.
3. Профілактика та запобігання булінгу.

Чи хотіли б ви поділитись своїм досвідом щодо інклюзивного навчання?

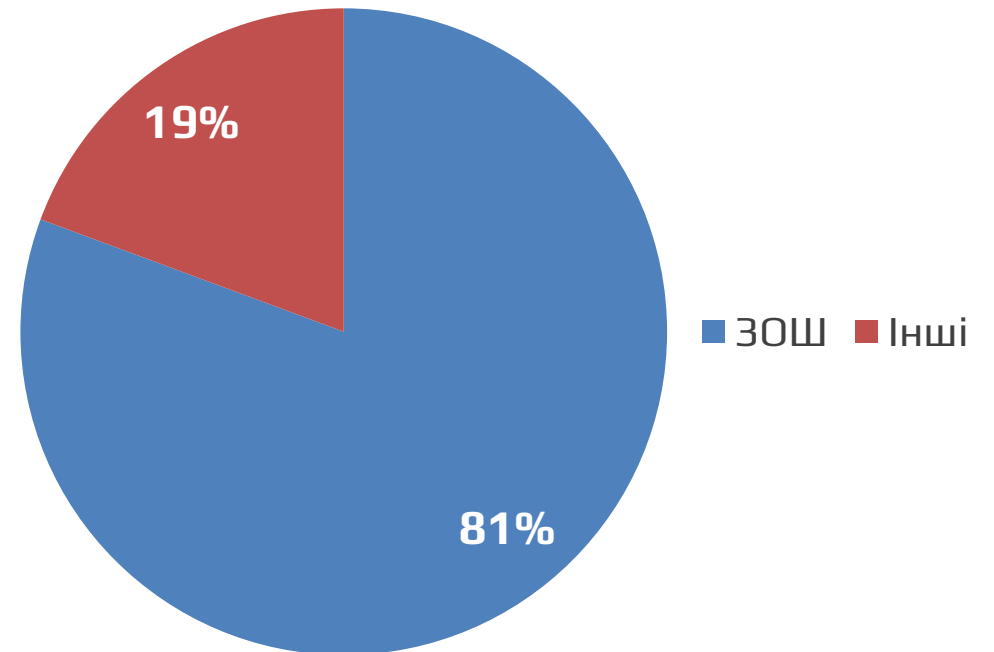
Результати опитування

Група №3. Окремою категорією респондентів стали **батьки, зацікавлені в темі інклюзії**.

Варто відзначити, що **у 81% - діти навчаються в загальноосвітніх школах, у 19% - у спеціалізованих установах**.

Найбільше зацікавлення викликає навчання в молодшій та середній школі (показники корелюють з показниками зацікавленості батьків дітей з ООП). Ці показники свідчать, по-перше, про доступність освіти в інклюзивних класах молодшої школи, по-друге, нагальним питанням для вирішення вже сьогодні є навчання дітей з ООП у середній школі. Тобто навчання за системою один предмет – один вчитель.

В якому закладі навчається дитина?

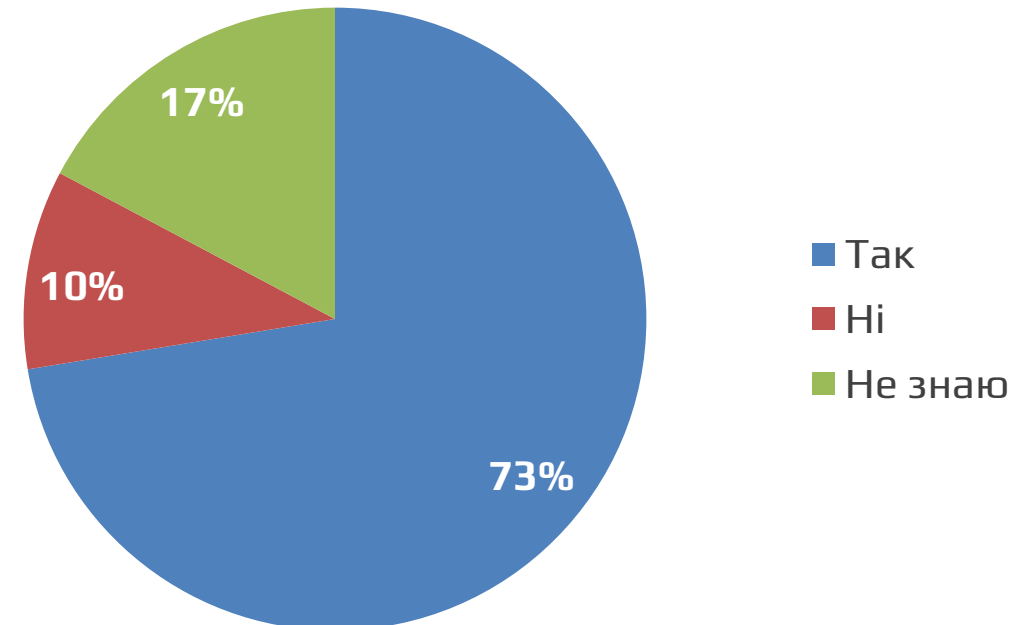
Результати опитування

Серед батьків, які охарактеризували себе як «зацікавлені в темі», **73% уже спостерігають процес впровадження інклюзивної освіти у своїх школах.**

Відповідно, природним є показник у **93% людей, які визначились як «зацікавлені в розвитку інклюзивного навчання в школі».**

Питання про розуміння особливостей навчання дітей з ООП спричинило розподіл аудиторії.

Чи є у вашій школі інклюзія?

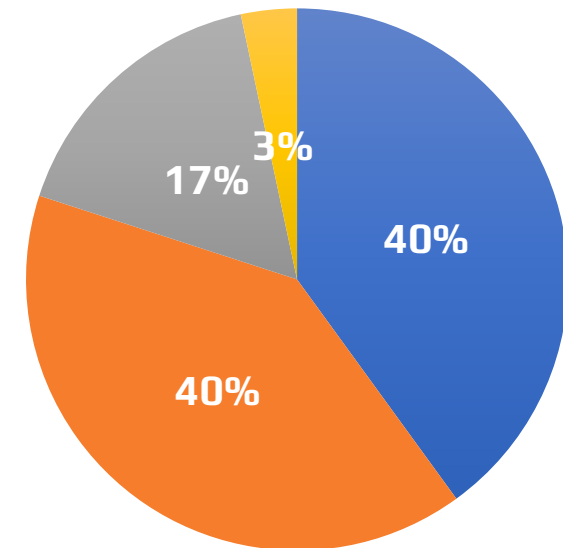

Результати опитування

40% респондентів повністю впевнені у своїх знаннях. 40% - майже впевнені (тобто відчувають певні прогалини у знаннях). Однак, загалом показники досить високі. З наведених даних можна сказати (а на практиці переконатись), що батьки на сьогодні є більш вмотивованими, відповідно, іноді більш обізнаними за фахівців. Варто відзначити, що цей процес природний, оскільки за всю історію (в усіх країнах світу) саме батьки були рушійною силою для змін та впровадження інновацій, особливо в галузі навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Щодо бажання самих батьків, щоб їхні діти отримали досвід навчання та спілкування з дітьми з ООП, – майже **80% опитаних відповіли ствердно**. Це підтверджує позитивну динаміку розвитку толерантності та розуміння в суспільстві та бажання батьків передати такі ж цінності своїм дітям. Також батьки відреагували категорично негативно на твердження, що дітям з ООП варто навчатись виключно у форматі індивідуального навчання чи в спеціальних установах.

Наскільки, на вашу думку, ви розумієте особливості навчання дітей в інклюзивних класах?

- Добре розумію
- Скоріше розумію
- Важко відповісти
- Погано розумію

Результати опитування

Ключовими потребами сегменту є:

1. Поглиблене (детальне) розуміння процесу впровадження інклюзивної освіти в школах.
2. Важливість розуміння, як навчання дитини з ООП впливає на доступ до освіти інших дітей класу. Формулювання такого запиту є показником переважання неправильного розуміння самого процесу в класі. Одним з «міфів про інклюзію» є думка про те, що якщо в класі навчається дитина з ООП, то інші діти будуть отримувати менше уваги вчителя чи навчатись за спрощеною програмою. Насправді ні перше, ні друге твердження не є правильним, однак опитування свідчить про те, що просвітницька робота серед батьків має тривати постійно.
3. Також батьки прагнуть знати про особливості поведінки дітей з ООП. На наше переконання, виокремлення цього пункту також можна віднести до категорії «міфів», які стверджують, що якщо в дитини є особливі освітні потреби, вона обов'язково має проблеми в поведінці. Насправді це не так, адже особливі освітні потреби можуть проявлятися у різних аспектах, і це не обов'язково поведінкові порушення. Пояснення різних особливостей дітей може стати видом профілактики дискримінаційного ставлення до дітей з ООП, яке, на жаль, часто спостерігається у школі, як з боку однолітків, так і з боку педагогічного персоналу.

Ольга Семко, психолог, поведінковий аналітик, педагог і асистент вчителя, експерт з питань інклюзії ГО "Смарт освіта"

Вчителі, асистенти вчителів, управлінці

1. Приклади вдалих практик.
2. Методики роботи з дітьми з ООП.
3. Робота з асистентом вчителя та асистентом дитини.

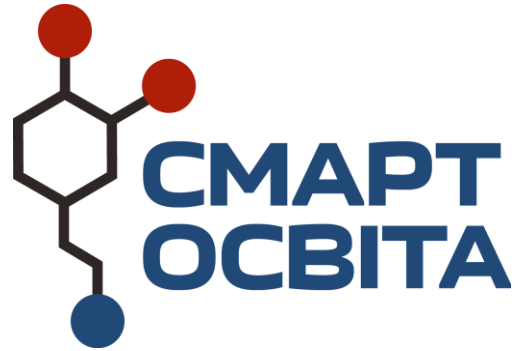
Батьки дітей з ООП

1. Найкращі практики з інклюзивного навчання.
2. Можливості державної підтримки інклюзії.
3. Профілактика та запобігання булінгу.

Батьки, яких цікавить тема інклюзії

1. Поглиблене розуміння процесу впровадження інклюзивної освіти в школах.
2. Як навчання дитини з ООП впливає на доступ до освіти інших дітей класу.
3. особливості поведінки дітей з ООП.

Дякуємо!

Матеріал підготовлено за підтримки Міжнародного фонду "Відродження".
Позиція Міжнародного фонду "Відродження" може не збігатися з думкою автора.

